

УДК 328.34

DOI 10.36.030/2664-3618-2021-1-104-112

Леся Сич,*аспірант кафедри державознавства і права,**Національна академія державного управління при Президентіві України**<http://orcid.org/0000-0002-1019-6348>*

СПІВВІДНОШЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ТРАНСПЛАНТАЦІЄЮ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті обґрунтовано співвідношення державного регулювання та державного управління у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією в Україні.

На основі аналізу наукових досліджень, предметом яких було визначення понять «державне регулювання» і «державне управління», а також їх співвідношення запропоновано їх згрупувати в базові (щодо визначення співвідношення вищезазначених понять як базових категорій науки державного управління), загальні (присвячені формулюванню розмежування між цими поняттями щодо різних сфер державної діяльності) та спеціальні (стосуються питань державного управління чи державного регулювання у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією).

Щодо досліджуваної сфери обрано науковий підхід, представники якого розглядають державне управління складовою державного регулювання, що зумовлено особливостями цієї сфери діяльності, серед яких: мета державного впливу в цій сфері; різноманітність видів діяльності, що складають поняття «діяльність, пов'язана з трансплантацією в Україні»; суб'єкти здійснення такої діяльності; категорії осіб, щодо яких вона здійснюється, та принципи її здійснення.

Зважаючи на такі критерії, як характер управлінського впливу (імперативний чи диспозитивний), суб'єкти та об'єкти впливу, засоби, інструменти та методи впливу, функції, здійснювані в межах цих видів діяльності, розкрито співвідношення державного регулювання та державного управління у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією в Україні.

Запропоновано: державне управління в досліджуваній сфері розуміти як діяльність органів виконавчої влади, що полягає у здійсненні ними управлінського, передусім організуючого та регулюючого впливу на сферу діяльності, пов'язану з трансплантацією, переважно адміністративними засобами; державне регулювання в досліджуваній сфері – як вид діяльності органів державної влади, що полягає у справлянні ними впливу на сферу діяльності, пов'язану з трансплантацією, через застосування як адміністративних, так і економічних засобів.

Ключові слова: державне регулювання; державне управління; співвідношення понять; сфера діяльності, пов'язаної з трансплантацією в Україні.

Постановка проблеми. Розвиток трансплантації як методу лікування у світі ставить перед Україною нове завдання щодо формування та реалізації державної політики в цій сфері з метою збереження життя і здоров'я громадян. Це завдання може бути вирішено завдяки застосуванню форм, засобів та методів як державного регулювання, так і державного управління. Водночас ступінь впливу на сферу трансплантації через ці два види державної діяльності є різним, що й зумовлює потребу теоретичного осмислення їх сутності.

Слід зазначити, що поняття «державне регулювання» і «державне управління» як базові наукові категорії є достатньо розробленими. Однак виникнення нових сфер впливу держави та зміни, що відбуваються в уже досліджуваних, сприяють виникненню нових підходів як до визначення сутності цих понять у тій чи іншій сфері діяльності, так і щодо їх співвідношення.

Оскільки сфера діяльності, пов'язана з трансплантацією, лише починає своє становлення в Україні, ґрунтовне дослідження питання щодо справляння впливу держави у ній не здійснюва-

лося, постає необхідність визначитися насамперед з поняттями «державне регулювання у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією» і «державне управління у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією».

Аналіз останніх досліджень. Теоретичною основою для з'ясування співвідношення названих понять є наукові праці щодо визначення та співвідношення базових категорій «державне регулювання» і «державне управління» (визначимо їх як базові дослідження); наукові розробки, предметом яких стало формулювання розмежування між цими поняттями щодо окремих сфер державної діяльності (визначимо їх як загальні дослідження) та існуючі наукові доробки, присвячені питанням державного управління чи державного регулювання у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією, зокрема і правовому аспекту зазначеного питання (визначимо їх як спеціальні дослідження).

Серед базових досліджень слід виокремити праці таких науковців, як В. Авер'янов, Г. Атаманчук, Л. Дубчак, Ю. Козлов, Н. Нижник, Н. Плехотнюк, І. Снігур, В. Цветков та ін.

До науковців, розробки яких є загальними дослідженнями, належать Н. Балдич, В. Бодров, М. Гаврилюк, О. Сафронова, А. Фролов, а у сфері охорони здоров'я – Т. Авраменко, М. Білинська, Н. Васюк, З. Гладун, Л. Жаліло, В. Князевич, Я. Радиш, І. Рожкова та ін.

Питання діяльності, пов'язаної з трансплантацією, значною мірою досліджене в правовому аспекті, зокрема завдяки працям таких науковців, як О. Пелагеша, В. Сальников, С. Стеценко. Однак поняття «державне управління» і «державне регулювання» у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією в Україні, набули лише часткового розгляду в дослідженнях Е. Комісаренко, А. Мусієнка, В. Шульги, а відтак, лишаються недостатньо вивченими.

Мета (цілі) дослідження – теоретично обґрунтувати співвідношення сутності державного регулювання та державного управління у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією в Україні, та запропонувати їх авторські поняття.

Виклад основного матеріалу. Базові дослідження створюють як загальнотеоретичну, так і методологічну основу для розуміння сутності понять «державне управління» та «державне регулювання». Зокрема, на думку В. Авер'янова, ці види впливу держави мають спільну мету, однак: вони є різними видами організаційної діяльності; їх використання здійснюється через властиві для них специфічні засоби (методи) управлінського впливу (Адміністративне право, 2004). Науковець відносить до характеристик державного

управління такі: воно є певним видом діяльності органів держави (зокрема виконавчої гілки влади) та має владний характер, завдяки йому здійснюється організуючий і розпорядчий вплив на об'єкти управління шляхом використання визначених повноважень (Адміністративне право, 2004). Натомість державне регулювання, на його думку, виходить за межі виконавчої влади, передбачає кілька варіантів діяльності керованих об'єктів і вплив не лише на об'єкти управління, а й на їх середовище; створює умови для діяльності суб'єктів та об'єктів управління в напрямі розвитку системи управління в цілому (Адміністративне право, 2004).

Узагальнюючи названі ним характеристики, В. Авер'янов підкреслює, що, зважаючи на сферу організаційності діяльності держави, більш широким є поняття «державне регулювання». На думку автора, останнє тісно пов'язане з формами державного управління, оскільки для реалізації потребує застосування методів безпосереднього впливу на об'єкти управління, а відтак, неможливе без державного управління (Адміністративне право, 2004).

У юридичній енциклопедії розмежовують державне управління та державне регулювання за критерієм засобів (методів) впливу. Відповідно, на думку її авторів, державне регулювання здійснюється державою завдяки комплексу заходів (організаційних, правових, економічних тощо) у різних сферах суспільних процесів для їх упорядкування, установлення загальних правил і норм суспільної поведінки, тоді як державне управління для досягнення своїх цілей застосовує насамперед адміністративні методи (Юридична енциклопедія, 1998, с. 118).

Завдяки цим підходам можна зробити висновок: названі вчені дотримуються позиції, що державне управління є частиною державного регулювання з характерним для нього колом суб'єктів та засобів (методів) впливу.

Натомість Л. Дубчак та І. Снігур, визнаючи спільну соціально-правову природу понять державного управління і державного регулювання, на основі аналізу їх сутнісних ознак зауважують, що змістова подібність організаційно-структурних якостей не є підставою для визначення цих понять як однопорядкових чи супідрядних величини (Дубчак, 2011, с. 72–74). На думку цих дослідників: як перше, так і друге поняття є цілісним, самостійним і незалежним важелем впливу на суспільні процеси та явища, а тому повинні розглядатись як різнопорядкові поняття, що не можуть включати один одного; державне регулювання є частиною державної політики, ліберальним важелем впливу держави на соціальні явища

та об'єкти і їх навколишнє середовище, передбачає створення державою умов для діяльності суб'єктів та об'єктів управління в напрямі, який є бажаним для держави і за яким відбуватиметься розвиток системи управління в цілому; державне управління – вид діяльності органів держави, який має владний характер і передбачає насамперед організуючий та розпорядчий вплив на об'єкти управління через використання владними суб'єктами своїх повноважень (Дубчак, 2011, с. 74–75).

Для радянського періоду науки державного управління характерним є третій підхід – державне управління розумілося як ширше від державного регулювання поняття. Зокрема, поняття державного регулювання нерідко визначалося у вузькому розумінні як функція державного управління в контексті їх взаємозв'язку, а не загального поняття організаційної діяльності (Козлов, 1976, с. 172). Крім того, державне регулювання розглядалося лише як один із загальних методів діяльності органів управління, що полягає у визначенні політики певної галузі управління, її реалізації в нормативних актах шляхом державного фінансування та ін. (Советское административное, 1977, с. 20–21).

Подібний підхід є і серед вітчизняних науковців. Зокрема, ідеться про державне регулювання як регламентацію органами державного управління у законодавчих та інших нормативно-правових актах загальних вимог до державно-управлінської діяльності (Адміністративне право, 2003, с. 168).

Однак для більш ґрунтовного розуміння співвідношення цих понять щодо предмета нашого дослідження слід погодитися з В. Авер'яновим, який відмічав, що поняття державного регулювання доцільно розглядати не лише у співвідношенні з державним управлінням і на основі загальної теорії управління, а й з урахуванням особливості сфери діяльності (сфери впливу) (Адміністративне право, 2004). Так, для таких сфер соціальних відносин, як економіка, суспільно-політична діяльність та соціально-культурна сфера, вважає науковець, більш помітним є вплив державного регулювання порівняно з державним управлінням; натомість, у таких сферах діяльності держави, як оборона, державна виконавча служба, діяльність органів внутрішніх справ обсяг державного регулювання істотно зростає за рахунок переважного використання методів безпосереднього державного впливу на органи управління (Адміністративне право, 2004).

На сфері діяльності як об'єкти впливу держави акцентує увагу і З. Гладун. Зокрема, науковець, говорячи про комплексний вплив державного ре-

гулювання та державного управління на сферу охорони здоров'я, зазначає про доцільність здійснення державного управління щодо боротьби з ВІЛ-інфекцією (ВІЛ – вірус імунодефіциту людини) та СНІДом (СНІД – синдром набутого імунодефіциту), тоді як державного регулювання – щодо надання стоматологічних послуг приватними поліклініками (Гладун, 2005, с. 173).

Щодо сфери економіки, то поняття «державне управління економіки» визначається вченими як таке, що передбачає будь-який вплив суб'єкта управління на об'єкт для спрямування його дії в бажаний спосіб. На їх думку, державне управління економікою визначає загальну траєкторію руху і розвитку в цілому (Бодров, 2013, с. 9–10). Натомість державне регулювання економіки – це коригування, налаштування діяльності економічних об'єктів, спрямоване на зміну чи уточнення початкової траєкторії відповідно до нових умов, вимог, особливих державних інтересів тощо (Бодров, 2013, с. 9–10). Відтак, за функціональним призначенням «державне управління економікою» ними визнається більш широким порівняно із поняттям «державне регулювання економіки».

Водночас науковці, акцентуючи увагу на тому, що державне управління економікою обмежується державним сектором, вважають, що за об'єктом впливу державне управління економіки є вужчим за державне регулювання економіки.

Зрештою, науковці відмічають, що ...розбіжність понять «державне управління економіки» та «державне регулювання економіки» не має принципового характеру в прикладному відношенні, оскільки «...одні й ті самі інститути, форми, методи можуть бути частково віднесені до державного регулювання економіки», тоді як в іншій частині виступають інструментами прямого управління (Бодров, 2013, с. 10). Така позиція щодо одночасного визначення різних варіантів співвідношення і разом з тим ототожнення понять, на перший погляд, створює плутанину, однак дає змогу розкрити підходи науковців до співвідношення цих понять у конкретній сфері діяльності.

А. Фролов є прихильником підходу Л. Дубчак та І. Снігур, оскільки, визначаючи сутність поняття «державне регулювання забезпечення продовольством населення» як «сукупності основних напрямів, форм і методів цілеспрямованого впливу державних органів управління на забезпечення потреб населення у продуктах харчування в необхідних обсягах, асортименті та гарантованій якості», зазначає про доцільність розгляду «регулювання» й «управління» як двох взаємопов'язаних категорій, які, однак, не співвідносяться як частина і ціле, а є різними поняттями

(Фролов, 2013, с. 9). Разом з тим науковець зазначає, що в ринкових умовах можна вести мову скоріше про державне регулювання забезпечення продовольством населення, а не про управління такими процесами (Фролов, 2013, с. 9).

Отже, серед базових і загальних досліджень можемо виокремити такі наукові підходи до співвідношення досліджуваних понять: 1) поняття є взаємопов'язаними – одне за розумінням є ширшим і включає інше; 2) поняття не мають суттєвої відмінності і є тотожними або співвідносяться рівноправно; 3) поняття є різнопорядковими, тому одне поняття не може бути включеним в інше.

Серед спеціальних досліджень В. Шульга сформулював поняття державного регулювання у сфері трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів через призму «розуміння сутності державного регулювання економіки в цілому та державного регулювання охорони здоров'я зокрема» як «сукупність різноманітних заходів (правового, організаційного, економічного, інформаційного та ін. характеру), здійснюваних уповноваженими державними органами щодо трансплантації та іншої, пов'язаної з нею діяльності, спрямованих на врятування життя людини, підвищення його якості з дотриманням оптимального балансу між правами донора (його родичів) та реципієнта» (Шульга, 2017, с. 28–32). Е. Комисаренко, досліджуючи формування механізмів державного регулювання розвитком трансплантології в Україні, зверталась до понять «державне управління сфери трансплантології» та «державне регулювання у сфері трансплантації органів» (Комисаренко, 2010, с. 9–11). А. Мусієнко здійснив компаративний аналіз державного регулювання діяльності, пов'язаної з трансплантацією у розвинутих країнах світу (Мусієнко, 2019, с. 23). Однак у наукових доробках цих учених відсутня чітка позиція щодо співвідношення понять «державне управління» і «державне регулювання» у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією, а в деяких випадках, частково, простежується їх ототожнення і двояке тлумачення. Зокрема, у статті А. Мусієнка, предметом якої є шляхи вдосконалення механізмів державного управління трансплантологією в Україні, автор ототожнює поняття державного управління і державного регулювання (Мусієнко, 2018, с. 74–76).

На нашу думку, роль держави у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією, визначається особливостями цієї сфери. Відповідно, мета впливу з боку держави у ній є двоякою: 1) забезпечення здоров'я населення шляхом застосування трансплантації як ефективного методу лікування, для якого необхідною серед інших умовою є достатня кількість донорського матеріалу;

2) забезпечення і дотримання прав людини як потенційного донора. У широкому розумінні держава виступає «посередником» між донором і реципієнтом, створюючи такі умови у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією, які б не порушували прав перших і забезпечували потреби других.

Особливості цієї сфери визначаються Законом України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» (Про застосування трансплантації, 2018) (далі – Закон) і, на нашу думку, полягають ось у чому.

По-перше, це – багатоманітність видів діяльності, що охоплюються поняттям «діяльність, пов'язана з трансплантацією в Україні». Остання, зокрема, структурно включає такі види діяльності: 1) медичні послуги з вилучення анатомічних матеріалів у живих донорів, що здійснюються закладами охорони здоров'я або іншими суб'єктами господарювання, що згідно із законодавством мають право здійснювати таку діяльність; 2) вилучення анатомічних матеріалів у донора-трупа, що здійснюється закладами охорони здоров'я, бюро судово-медичної експертизи або іншими суб'єктами господарювання, які відповідно до законодавства наділені правом здійснювати таку діяльність; 3) послуги із зберігання і перевезення анатомічних матеріалів людини, призначених для трансплантації; 4) вилучення анатомічних матеріалів у донора-трупа для виготовлення біоімплантатів; 5) зберігання і перевезення анатомічних матеріалів, вилучених у донора-трупа, для виготовлення біоімплантатів; 6) трансплант-координацію (діяльність, спрямовану на забезпечення отримання анатомічних матеріалів людини та надання їх для подальшої трансплантації та/або виготовлення біоімплантатів у встановленому Законом порядку); 7) діяльність із забезпечення функціонування інформаційних систем і реєстрів у сфері трансплантації (Про застосування трансплантації, 2018).

По-друге, це – суб'єкти здійснення такої діяльності, яких доцільно згрупувати таким чином. Перша група – заклади, установи та інші суб'єкти господарювання, що відповідно до законодавства здійснюють діяльність, пов'язану з трансплантацією. До цієї групи відносимо визначені в Законі: 1) заклади охорони здоров'я, які мають ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, що передбачає право надання медичної допомоги із застосуванням трансплантації; 2) заклади охорони здоров'я, які мають ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики; 3) бюро судово-медичної експертизи. Другу групу складають медичні працівники і представники закладу охорони

здоров'я, бюро судово-медичної експертизи чи іншого уповноваженого суб'єкта господарювання, що здійснюють діяльність, пов'язану з трансплантацією. Суб'єктами здійснення такої діяльності серед них, зокрема, є: 1) бригада вилучення анатомічних матеріалів людини; 2) трансплант-координатор; 3) консилиум лікарів; 4) лікуючий лікар та ін. Третя група – Міністерство охорони здоров'я України і спеціалізована державна установа у сфері трансплантації органів, тканин та клітин – «Український центр трансплант-координації» (далі – Український центр) (Про застосування трансплантації, 2018).

По-третє, це – категорії осіб, щодо яких здійснюється діяльність, пов'язана з трансплантацією в Україні. Слід відзначити, що ці особи мають надати згоду/незгоду відповідно до вимог Закону. Цих осіб умовно можна розділити на тих, які належать до загальної та спеціальної категорій. Першими є донори анатомічних матеріалів людини (живі донори чи донори-трупи, у яких в установленому Законом порядку вилучаються анатомічні матеріали для трансплантації та/або виготовлення біоімплантатів) та реципієнти (особи, які за наявності медичних показань потребують медичної допомоги із застосуванням трансплантації). Щодо живих донорів, то законодавець, у свою чергу, за віком виокремлює: повнолітніх дієздатних фізичних осіб, осіб віком до 14 років та осіб віком від 14 до 18 років (за дотримання визначених Законом умов). Стосовно посмертного донорства законодавчо встановлюються такі групи, як: 1) ті, хто надав прижиттєву письмову незгоду на посмертне донорство; 2) ті, хто надав прижиттєву письмову згоду на посмертне донорство; 3) ті, хто не надавав письмової прижиттєвої згоди згідно з даними Єдиної державної інформаційної системи трансплантації органів та тканин (Про застосування трансплантації, 2018).

Серед іншого Законом забороняється вилучення анатомічних матеріалів у живих осіб, які: утримуються в місцях відбування покарань та попереднього ув'язнення; є іноземцями та особами без громадянства, які незаконно перебувають в Україні; страждають на тяжкі психічні розлади; мають захворювання, що можуть передатися реципієнту або зашкодити його здоров'ю, крім випадків наявності поінформованої згоди реципієнта; надали раніше орган або частину органа для трансплантації (крім гемопоетичних стовбурових клітин); є вагітними, а також забороняється вилучення анатомічних матеріалів для трансплантації та/або виготовлення біоімплантатів у померлих осіб, які належать до категорії дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського

піклування, осіб, визнаних в установленому законом порядку недієздатними, осіб, особистість яких не встановлена (невстановлені особи), а також осіб, які загинули в результаті проведення антитерористичної операції (Про застосування трансплантації, 2018).

Реципієнти відповідно до Закону також поділяються: 1) за віком: особи, які не досягли 14-річного віку, та особи, які досягли 14 років; 2) за дієздатністю: особи, які є недієздатними, та особи, які визнані обмежено дієздатними; 3) за станом здоров'я: особи, які перебувають у невідкладному стані; особи, які у невідкладному стані не перебувають (Про застосування трансплантації, 2018).

До спеціальної категорії належать: близькі родичі, члени сім'ї, законний представник, повноважний представник, який після смерті особи надасть згоду на вилучення з її тіла анатомічних матеріалів для трансплантації та/або виготовлення біоімплантатів, особа, яка зобов'язалася поховати померлу особу, та ін.

По-четверте, це – принципи, за якими здійснюється діяльність, пов'язана з трансплантацією в Україні. Їх законодавець називає, визначаючи основні принципи застосування трансплантації, а саме: гуманність, анонімність, надання донорських органів потенційним реципієнтам за медичними показаннями, безоплатність трансплантації для донора та реципієнта, дотримання черговості (крім родинного та перехресного донорства), достойне ставлення до тіла людини у разі посмертного донорства, безперервність отримання медичної допомоги особами, яким трансплантовано анатомічні матеріали (Про застосування трансплантації, 2018).

Відтак, підсумовуючи вищевикладене щодо сфери діяльності, пов'язаної з трансплантацією в Україні, констатуємо тісний взаємозв'язок понять «державне регулювання» і «державне управління» у цій сфері та дотримуємося підходу, що державне управління є однією із складових (частиною) державного регулювання. Зважаючи на це державне управління у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією в Україні, характеризується як загальними особливостями державного регулювання, так і виокремлюються через специфічні властивості.

Це дає змогу співвіднести державне регулювання та державне управління у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією в Україні, за такими критеріями:

1) характер управлінського впливу (державне управління має здебільшого імперативний характер, що чітко визначає поведінку керованих об'єктів і результат діяльності; державне регулю-

вання також має диспозитивний характер, що передбачає альтернативність поведінки керованих об'єктів та результату діяльності);

2) суб'єкти управлінського впливу (до кола суб'єктів державного управління входять виключно органи виконавчої влади, тоді як до суб'єктів державного регулювання, крім виконавчих органів, належать Верховна Рада України, Президент України, Український центр, а зважаючи на розвиток діяльності, пов'язаної з трансплантацією в Україні, такими органами можуть стати Верховний Суд України та Конституційний Суд України);

3) об'єкти управлінського впливу (для державного управління – це органи державної влади нижчого рівня та заклади, установи й інші суб'єкти господарювання, що відповідно до законодавства здійснюють діяльність, пов'язану з трансплантацією; для державного регулювання, крім вищеперерахованих, такими є і категорії осіб, щодо яких здійснюється діяльність, пов'язана з трансплантацією);

4) засоби, інструменти, методи (для державного управління характерним є застосування адміністративних методів та інструментів, серед яких: заборони, зобов'язання, ліцензування, стандартизація, сертифікація, контроль, нагляд, відповідальність; для державного регулювання – також економічні методи і інструменти, серед яких: дозволи, соціальні гарантії донорам та членам їхніх сімей, міжнародне співробітництво у сфері застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині, яке здійснюється за напрямами обміну органами, шляхом розподілу та взаємозаліку органів із використанням спеціалізованих реєстрів, отримання та надання гемопоетичних стовбурових клітин, обміну інформацією та технологіями, іншими напрямами, передбаченими законодавством);

5) здійснювані суб'єктами функції (для державного управління – це прогнозування, планування, організація, регулювання, керівництво, координація, облік та контроль; для державного регулювання – також стимулювання, надання адміністративних послуг, адміністрування, моніторинг, інформаційно-комунікативна, бюджетування та матеріально-технічного забезпечення, коригуєча).

Таким чином, державне управління у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією в Україні, пропонується розуміти як діяльність органів виконавчої влади, що полягає у здійсненні ними управлінського, передусім організуючого та регулюючого впливу на сферу діяльності, пов'язану з трансплантацією, зокрема щодо надання медичних послуг із вилучення, зберігання і перевезен-

ня анатомічних матеріалів людини, призначених для трансплантації та виготовлення біоімплантів, трансплант-координації, а також діяльності щодо забезпечення функціонування інформаційних систем і реєстрів у сфері трансплантації, переважно адміністративними засобами. А державне регулювання у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією в Україні, – як вид діяльності органів державної влади, що полягає у справлянні ними впливу на сферу діяльності, пов'язану з трансплантацією, через застосування як адміністративних, так і економічних засобів.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Аналіз базових, загальних і спеціальних досліджень дав підстави виокремити наукові підходи, у межах яких співвідношення понять «державне регулювання» та «державне управління» розглядається як: 1) взаємопов'язані поняття – одне за розумінням є ширшим і включає інше; 2) тотожні або такі, що співвідносяться рівноправно і не мають суттєвої відмінності; 3) різнопорядкові, тому одне поняття не може бути включеним в інше.

Установлено, що особливостями сфери діяльності, пов'язаної з трансплантацією в Україні, є мета державного впливу у цій сфері, багатоманітність видів діяльності, що складають поняття «діяльність, пов'язана з трансплантацією в Україні», суб'єкти здійснення такої діяльності, категорії осіб, щодо яких вона здійснюється, та принципи, за якими здійснюється така діяльність.

До критеріїв розмежування державного регулювання та державного управління у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією в Україні, віднесено характер управлінського впливу (імперативний чи диспозитивний), суб'єкти та об'єкти управлінського впливу, засоби, інструменти й методи впливу та функції, здійснювані в межах цих видів діяльності.

Зважаючи на обраний нами підхід щодо розуміння державного управління у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією в Україні, як складової державного регулювання цієї сфери, останнє нами визначено як вид діяльності органів державної влади, що полягає у справлянні впливу на сферу діяльності, пов'язану з трансплантацією, через застосування як адміністративних, так і економічних засобів.

Подальші дослідження питань державного регулювання у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією в Україні, мають акцентувати увагу на організаційному та правовому аспектах, вивченні зарубіжного досвіду та науковому обґрунтуванні напрямів розвитку державного регулювання у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією в Україні.

Список використаних джерел

- Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. Т. 1 : Загальна частина / редкол. : В. Б. Авер'янов (гол.). Київ : Юрид. думка, 2004. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Averianov_Vadym/Administratyvne_pravo_Ukrainy_Tom_1_Zahalna_chastyna/ (дата звернення: 03.01.2021).
- Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса : Юрид. л-ра, 2003. С. 168.
- Гладун З. С. Державна політика охорони здоров'я в Україні (адміністративно-правові проблеми формування і реалізації) : монографія. Тернопіль : Екон. думка, 2005. 460 с.
- Бодров В. Г., Балдич Н. І., Сафронова О. М. Державне управління у фінансово-економічній сфері : навч.-метод. матеріали / уклад. В. М. Гаврилюк. Київ : НАДУ, 2013. 88 с.
- Дубчак Л. С., Снігур І. Й. Державне управління та державне регулювання: поняття, ознаки, співвідношення. Право. Серія 18. Вип. 15. Київ, 2011. С. 66–76. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/27621/1/Dubchak_Snigur.pdf (дата звернення: 03.01.2021).
- Козлов Ю. М. Административные правоотношения. Москва, 1976. 172 с.
- Комисаренко Е. Е. Формування механізмів державного регулювання розвитком трансплантології в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Запоріжжя, 2010. 20 с.
- Мусієнко А. В. Компаративний аналіз державного регулювання діяльності, пов'язаної з трансплантацією у розвинутих країнах світу: досвід для України : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2019. 23 с.
- Мусієнко А. В. Шляхи вдосконалення механізмів державного управління трансплантологією в Україні. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2018. Вип. № 4. С. 74–77. URL: <http://pag-journal.iei.od.ua/archives/2018/4-2018/16.pdf> (дата звернення: 03.01.2021).
- Право в публічному управлінні : навч. посіб. / Н. Г. Плахотнюк, В. І. Мельниченко С. Д., Дубенко та ін. Київ : НАДУ, 2018. 240 с.
- Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині : Закон України від 17.05.2018 № 2427-VIII. Дата оновлення: 02.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#Text> (дата звернення: 03.01.2021).
- Советское административное право. Методы и формы государственного управления : учеб. пособ. / ред. кол. : Ю. М. Козлов, Б. М. Лазарев, А. Е. Лунев, М. И. Пискотин. Москва : Юрид. лит., 1977. С. 20–21.
- Стеценко С. Г., Пелагеша О. Г. Медичне право України (правові засади трансплантації органів і тканин людини) : монографія. Київ : Атіка, 2013. 144 с.
- Стеценко С. Г. Трансплантация органов и тканей человека: проблемы правового обеспечения / под общ. ред. В. П. Сальникова. СПб. : С.-Петербург. ун-т МВД России, 1999. 165 с.
- Фролов А. Ю. Інституціоналізація державного регулювання забезпечення продовольством населення України : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2013. 23 с.
- Шульга В. М. Державне регулювання у сфері трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів: поняття та сутність. *Аспекти публічного управління*. 2017. Т. 5. № 3–4. С. 26–35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprup_2017_5_3-4_5 (дата звернення: 03.01.2021).
- Юридична енциклопедія / редкол. : Ю. С. Шемшученко та ін. Київ, 1999. Т. 2: Д–Й. 118 с.

References

- Averianov, V. B. (eds.). (2004). *Administratyvne pravo Ukrainy. Akademichni kurs* [Administrative law of Ukraine. Academic course]. (Vol. 1–2). Vol. 1. *Zahalna chastyna* [The general part]. Kyiv : Yurydychna dumka. Retrieved from: https://chtyvo.org.ua/authors/Averianov_Vadym/Administratyvne_pravo_Ukrainy_Tom_1_Zahalna_chastyna/
- Kivalov, S. V. et al. (2003). *Administratyvne pravo Ukrainy* [Administrative law of Ukraine]. Odesa : Yurydychna literatura. 168 p. [in Ukrainian].
- Hladun, Z. S. (2005). *Derzhavna polityka okhorony zdorovia v Ukraini (administratyvno-pravovi problemy formuvannia i realizatsii)* [State health policy in Ukraine (administrative and legal problems of formation and implementation)]. Ternopil : Ekonomichna dumka [in Ukrainian].
- Havryliuk, V. M., Bodrov, V. H., Baldych, N. I., Safronova, O. M. (2013). *Derzhavne upravlinnia u finansovo-ekonomichnii sferi* [State governance in the financial and economic sphere]. Kyiv : NADU [in Ukrainian].
- Dubchak, L. S., Snigur, I. Y. (2011). *Derzhavne upravlinnia ta derzhavne rehuliuвання: poniattia, oznaky, spivvidnoshennia* [State administration and state regulation: concepts, features, relationships]. *Pravo*. Is. 15. P. 66–76. Retrieved from: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/27621/1/Dubchak_Snigur.pdf
- Kozlov, Yu. M. (1976). *Administrativnye pravootnosheniya* [Administrative legal relations]. Moscow [in Russian].
- Komysarenko, E. E. (2010). *Formuvannia mekhanizmv derzhavnoho rehuliuвання rozvytkom transplantologii v Ukraini* [Forming of mechanisms of government control the development of transplantation in Ukraine]. (Extended abstract of candidate's thesis). Classic Private University. Zaporizhzhia [in Ukrainian].

- Musiienko, A. V. (2019). Komparatyvnyi analiz derzhavnoho rehuliuвання diialnosti, pov'iazanoi z transplantatsiieiu u rozvynutykh krainakh svitu: dosvid dlia Ukrainy [Comparative analysis of state regulation of activities related to transplantation in developed countries: the experience for Ukraine]. (Extended abstract of candidate's thesis). Interregional Academy of Personnel Management. Kyiv [in Ukrainian].
- Musiienko, A. V. (2018). Shliakhy vdoskonalennia mekhanizmiv derzhavnoho upravlinnia transplantolohiieiu v Ukraini [Ways of improvement of mechanisms of state control of transplantology in Ukraine]. *Publichne upravlinnia i administruvannia v Ukraini*. Is. 4. P. 74–77. Retrieved from: <http://pag-journal.iei.od.ua/archives/2018/4-2018/16.pdf>
- Plakhotniuk, N. H., Dubenko, S. D., Melnychenko, V. I. et al. (2018). Pravo v publichnomu upravlinni [The Law in Public Administration]. Kyiv : NADU [in Ukrainian].
- Pro zastosuvannia transplantatsii anatomichnykh materialiv liudyni : Zakon Ukrainy vid 17.05.2018 № 2427-VIII. Data onovlennia: 02.01.2020. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#Text>
- Kozlov, Ju. M., Lazarev, B. M. Lunev, A. E. Piskotin, M. I. (1977). Sovetskoe administrativnoe pravo. Metody i formy gosudarstvennogo upravlenija [Soviet administrative law. Methods and forms of government]. Moscow [in Russian].
- Stetsenko, S. H., Pelahesha, O. H. (2013). Medychne pravo Ukrainy (pravovi zasady transplantatsii orhaniv i tkanyn liudyny) [Medical law of Ukraine (legal principles of transplantation of human organs and tissues)]. Kyiv : Atika [in Ukrainian].
- Stecenko, S. G. (1999). Transplantacija organov i tkanej cheloveka: problemy pravovogo obespechenija [Human organ and tissue transplantation: legal issues]. SPb.: Sankt-Peterburgskij universitet MVD Rossii [in Russian].
- Frolov, A. Yu. (2013). Instytutstionalizatsiia derzhavnoho rehuliuвання zabezpechennia prodovolstvom naseleennia Ukrainy [Institutionalization of the government regulation of the food provision the population of Ukraine]. (Extended abstract of candidate's thesis). NADU. Kyiv [in Ukrainian].
- Shulha, V. M. (2017). Derzhavne rehuliuвання u sferi transplantatsii orhaniv ta inshykh anatomichnykh materialiv: poniattia ta sutnist [State regulation in the field of transplantation of organs and other anatomical materials: concept and nature]. *Public administration aspects*. Vol. 5. Is. 3–4. P. 26–35. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplup_2017_5_3-4_5
- Shemshuchenko, Yu. S. et al. (1999). Yurydychna entsyklopediia [Legal encyclopedia]. Vol. 2. Kyiv [in Ukrainian].

Lesya Sych,

postgraduate student of State Sciences and Law Department,
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

THE RELATIONSHIP BETWEEN STATE REGULATION AND STATE ADMINISTRATION IN THE FIELD OF ACTIVITIES RELATED TO TRANSPLANTATION IN UKRAINE: THEORETICAL ASPECT

The general articulation of the issue and its connection with the important research and practice tasks. The article substantiates the relationship between state regulation and state administration in the field of activities related to transplantation in Ukraine.

The analysis of the recent publications regarding the issues this article deals with; identification of parts of the general problem that have not been previously addressed. Based on the analysis of scientific researches, the subject of which was to define the concepts of «state regulation» and «state administration», as well as their relationship, it is proposed to group them into basic (as to definition of the relationship of the above concepts as basic categories in public administration science), general (devoted to the formulation of the distinction between these concepts in different areas of state activity) and special (concerning issues of state administration or state regulation in the field of activities related to transplantation).

The purpose (the objective) of this article. The aim of the article is to define theoretically the relationship between the essence of state regulation and state administration in the field of activities related to transplantation in Ukraine, and propose concepts.

The key results and the background. Concerning the research sphere, a scientific approach was chosen, the representatives of which consider state administration as a component of state regulation, which is due to the peculiarities of this area of activity, including: the purpose of state influence in this sphere; diversity of activities that make up the concept of «activities related to transplantation in Ukraine»; subjects of such activity; categories of persons in respect of whom it is carried out and the principles of its implementation.

Taking into account such criteria as the nature of managerial influence (imperative or dispositive), subjects and objects of influence, means, tools and methods of influence, functions performed within these activities, the relationship between state regulation and state administration in the field of activity is revealed, related to transplantation in Ukraine.

Conclusions and the prospects of the further research. It is proposed to understand state administration in the field of research as the activity of executive bodies, which consists in the implementation of their managerial, primarily organizational and regulatory influence to the field of activity related to transplantation, mainly by administrative means. State regulation in the field of research – as a type of activity of public authorities, which consists in influencing the sphere of activity related to transplantation, through the use of both administrative and economic means.

Keywords: state regulation; state administration; relationship of concepts; sphere of activity related to transplantation in Ukraine.

Матеріал надіслано 25 січня 2021 р.

Цитування:

Сич Л. Співвідношення державного регулювання та державного управління у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією в Україні: теоретичний аспект. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2021. Вип. 1. С. 104–112.

Повна версія статті доступна також на сторінці:

<http://zbirnyk-nadu.academy.gov.ua>